

та вирішення їхніх проблем. Ядром моделі community policing виступають партнерські відносини між поліцією та громадою.

Партнерські відносини визначають як «взаємний зворотний зв'язок», який проявляється, з одного боку, у включенні громади у правоохоронну діяльність, як мінімум у формі встановлення її пріоритетів, з іншого боку, – у відповіді поліції на конкретні місцеві проблеми.

1.Копіна О. П., Мірошник О. С., Сердюк О. О., Діалог поліції та громади як соціальна технологія впровадження принципів community policing у місцевій громаді.; Методичні рекомендації Харків 2018, с. 8-9

2.Копіна О. П., Мірошник О. С., Сердюк О. О., Діалог поліції та громади як соціальна технологія впровадження принципів community policing у місцевій громаді.; Методичні рекомендації Харків 2018, с. 10-12

3.Про Національну Поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40–41. Ст. 379.

Заставська Валерія Валеріївна
викладач відділення
первинної професійної підготовки,
спеціалізації та підвищення
кваліфікації
ВППІ СПК ННІ ЗНПК
ДДУВС, м. Дніпро

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ТА ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Вступ: Загально визнано, що рівень довіри до правоохоронних органів в Україні є критично низьким вже протягом багатьох років. Це сталося через масштабну непрофесійність та некомпетентність правоохоронців, застосування

ними зброї та насильства проти мирних демонстрантів під час подій у Києві та інших містах у листопаді 2013 – лютому 2014 рр., корупцію на всіх рівнях і небажання суб'єкту владних повноважень бути відкритою та прозорою для громадського контролю структурою. Негативне ставлення населення до людей у міліцейській формі також було обумовлено численними випадками зловживання ними повноваженнями під час виконання своїх службових обов'язків, зокрема, непоодинокими були випадки катування затриманих, застосування психологічного тиску й залякування під час розслідування злочинів, навмисне невиконання гарантій прав підозрюваного, обвинуваченого, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України.

Отже одним із термінових завдань державної влади у 2015 році стало проведення реформи органів внутрішніх справ. Саме міліція була найбільш чисельним правоохоронним органом, і саме з представниками міліції пересічний громадянин потенційно міг мати велику кількість контактів з приводу захисту його прав та законних інтересів.

З огляду на це найважливішим завданням стало радикальне реформування цього виду правоохоронних органів, передусім, з огляду на встановлення законодавчих гарантій прав людини під час здійсненні правоохоронцями заходів з охорони публічного порядку, а також мінімізувати можливість використання загонів спеціального призначення для насильницького розгону масових політичних акцій та мирних демонстрацій. Центральним нормативним документом реформи став новий Закон України «Про Національну поліцію» (далі за текстом — Закон), що набув чинності у листопаді 2015 року.

Одним із головних аспектів реформи стала кардинальна зміна ціннісної та ідеологічної складової у функціонуванні новоутвореної поліції. Радянсько-тоталітарний тип міліціонера повинен відійти в історію, але це має відбутися не простим передаванням естафети поліцейським. Унаслідок реформи має з'явитися повністю новий за своїми установками та методами роботи державний орган,

який функціонуватиме не для залякування, репресій і покарання, а для надання суспільству послуг з охорони правопорядку. Нижче ми здійснили короткий аналіз деяких положень Закону України «Про Національну поліцію», зважаючи на закріплені в ньому основні гарантії дотримання поліцейським прав і свобод людини. Особливу увагу приділено виявленню загроз вказаним гарантіям.

У статтях 1, 2 Закону закладені концептуальні основи для формування нового, людиноцентристського мислення поліцейського. Так, зазначено, що Національна поліція України (далі — поліція) — це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки й порядку.

Серед завдань поліції окремо наголошено на тому, що завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки та порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства й держави та тільки третє місце за значимістю посідає завдання щодо протидії злочинності. Важливим аспектом нового Закону є закріплення верховенства права як принципу діяльності поліції.

У ст. 6 Закону зміст вказаного принципу розкрито у вже традиційній для українського законодавства площині, через визначення пріоритету прав і свобод людини над повноваженнями та інтересами органів державної влади. У Законі встановлено, що поліція в своїй діяльності керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Принцип верховенства права застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. У статті 7 Закону «Дотримання прав і свобод людини» закріплено також найважливіший принцип пропорційності в обмеженні прав і свобод людини: «Здійснення заходів, що обмежують права та свободи людини, має бути

негайно припинене, якщо мета застосування таких заходів досягнута або немає необхідності подальшого їх застосування».

Однією з головних гарантій дотримання прав і свобод людини в діяльності поліції є можливість потерпілого, постраждалого від свавілля поліцейського, ідентифікувати особу представника влади для оскарження незаконних дій. Це питання набуло особливої актуальності у питанні притягнення до відповідальності поліцейських, які діяли неправомірно під час обмеження мирних зібрань, масових акцій протесту тощо. В цьому аспекті Закон (ст. 20) містить чіткі положення про те, що на однострої поліцейського розміщується нагрудний знак із чітким зазначенням його спеціального жетона.

Поліцейському заборонено знімати з однострою чи приховувати нагрудний знак, а також будь-яким іншим чином перешкоджати прочитанню інформації на ньому або фіксуванню її за допомогою технічних засобів[4].

Поліцейський, який виконує функції в цивільному одязі, зобов'язаний мати із собою нагрудний знак, передбачений цією частиною, крім випадків, коли наявність нагрудного знака перешкоджає проведенню негласної слідчої (розшукової) дії.

Поліцейським підрозділу спеціального призначення номер нагрудного знака додатково зазначається на однострої й на шоломі таким чином, щоб його було можливо прочитати або зафіксувати за допомогою технічних засобів, окрім випадків, коли такі поліцейські відповідно до рішень уповноважених осіб поліції виконують завдання в режимі секретності. Отже, стандарти ідентифікації поліцейських, передбачені Законом, є доволі високими, що позитивним чином вплине на рівень захисту прав людини у випадку вчинення поліцейським неправомірних дій.

У статті 26 Закону міститься перелік з 18-тьох баз даних, що їх формують та підтримують в актуальному стані органи поліції. Серед вказаних баз є як мінімум одна база, що становить небезпеку для прав людини і може виступити

інструментом надмірного контролю держави над суспільством. Мова йде про базу стосовно «осіб, щодо яких поліцейські здійснюють профілактичну роботу» (п. 1 ч. 1 ст. 26).

Законом чітко не встановлено, що таке «профілактична робота», тому є неясним, чому стосовно таких осіб може вестися база даних. Окрім того Законом не визначено, в яких обсягах ця база даних матиме інформацію про вказаних осіб. Відсутність тлумачення словосполучення «профілактична робота» дозволяє поліцейським на цілком законних підставах без будь-яких обмежень накопичувати будь-яку інформацію про будь-яку особу.

Отже, ідучи за логікою підзаконних інструкцій, достатньо лише зазначити, що стосовно конкретної особи проводиться «профілактична робота», характер якої натомість невизначений. Це є однозначним порушенням основоположного права людина на невтручання до її приватного та сімейного життя. Викликає заперечення також і відсутність у Законі чітких строків, після яких інформація про особу в базі даних підлягає знищенню.

Особливо це стосується, скажімо, бази даних про осіб, які вчинили адміністративні правопорушення (п. 2,8 ч. 1 ст. 26).

Отже, якщо йти за логікою Закону буквально, будь-яка інформація про особу, що потрапила до баз даних поліції, може зберігатися в ній як завгодно довго. Ще одним важливим моментом є питання доступу поліцейських до баз даних. У ст. 27 Закону встановлено правило, що доступ до баз даних поліції теоретично може мати будь-який поліцейський. Єдине, що може стримувати зловживання й безконтрольність доступу поліцейських до баз даних про особу — це положення вказаної статті Закону про те, що кожний доступ до баз має фіксуватися в спеціальному електронному архіві.[3]

У ньому фіксуються: прізвище, ім'я, по батькові та номер спеціального жетона поліцейського, вид отриманої інформації, реєстр, з якого отримувалася

інформація, час отримання інформації та інші дані, необхідні для ідентифікації поліцейського, який отримував інформацію з реєстрів. Із точки зору захисту прав людини, Законом має бути запроваджено більш суворий режим доступу поліцейських до баз даних із персональною інформацією про особу. Наприклад, необхідно повністю заборонити доступ поліцейських до деяких із баз даних, за винятком випадків, коли конкретні поліцейські здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень.[2]

Висновок: Основні засади практичного застосування Закону в частині реалізації поліцейськими своїх владних повноважень в превентивній інституції тільки починають формуватися. Деяко згодом будуть ухвалені й перші судові рішення вищих судових інстанцій щодо тлумачення його норм у найбільш спірних ситуаціях. Поза тим, є вкрай важливим, щоб підзаконні акти МВС та Національної поліції відповідали приписам Закону, і не спотворювали зміст його норм на користь вузьковідомчих інтересів, тим самим нівелюючи всю суть реформи. Отже, завданням громадських організацій, правозахисників, адвокатів, науковців та експертів є здійснення комплексного моніторингу практики реалізації норм Закону в світлі дотримання прав і свобод людини.

1. Закон України «Про Національну поліцію» / Верховна Рада України, 2015 (ВВР). Документ 580-19, чинний, поточна редакція. Редакція від 07.01.2018, підстава 2229-19.

2. Кримінальний кодекс України. Верховна Рада України. 2001 (ВВР). Документ 2341-14. Чинний. поточна редакція. Редакція від 12.01.2018. підстава 2227-19.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України / Верховна Рада України, 2013 (ВВР) / Документ 4651-17, чинний, поточна редакція — Редакція від 07.01.2018, підстава 2234-19.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Верховна Рада Української РСР. 1984 (ВВР). Документ 80731–10. Чинний. поточна редакція. Редакція від 07.01.2018. підстава 2229-19.